

A SZÉPSÉG AZ UTCÁN HEVER

„ha a fényképész visszatekint múltjára, újból és újból megerősödik abban a hitében, hogy minden, ami körülötte van, érdemes a megörökítésre”

(Lucien Hervé)

Hódmezővásárhelyen, 1910. augusztus 7-én született Elkán László, művésznevén Lucien Hervé fotóművész, kinek életútját Gáti György fotóművésszel idézzük fel. *Lucien Hervé 100* címmel nyílik kiállítás október 28-án (csütörtökön) Budapesten, a Szépművészeti Múzeumban Lucien Hervé születésének 100. évfordulója tiszteletére. A falon 100 fotót láthatnak Lucien Hervé alkotásaiból. A nagyszabású kiállítás kurátorai: Baki Péter és Gerbauer Imola. A Lucien Hervé életművét bemutató kiállítás 2010 január elejéig várja látogatóit.

Gáti György fotóművész

Gáti György 1954-ben, Budapesten született. Sajtófotográfusi pályája igen változatos, gyakornokként az *Új Tükör* folyóiratnál kezdett. Különböző folyóiratoknál volt fotóriporter, képszerkesztő, tudósító. 2001 óta független fotóművészként dolgozik. Több egyéni és csoportos kiállításon vett részt Budapesten, vidéken és külföldön egyaránt. Számos könyvillusztrációt és hanglezet borítót készített. Tagja a Magyar Fotóművészek Szövetségének, a MUOSZ-nak, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Fotóhónap 2004 kuratóriumának. Kiemelkedő fotóművészeti tevékenységéért 2009-ben kapta meg a Balogh Rudolf-díjat.

Azt mondják, legtöbb fotós elme egy különleges helyre, egzotikus tájra, hogy elkészítse élete „nagy” fotóját. Róla meg azt állítják, lemegy az utcára, s a legyszerűbb dologban is képes meglátni a szépséget, s elkészíti belőle a „nagy” fotót. Mintha hasonlítana e momentumában Lucien Hervéhez.

2003-ban kapta meg az André Kertész ösztöndíjat, majd Párizsba utazik. Találkozik Lucien Hervével, több fotót készít róla, a környezetéről.

- Mi volt ez az ösztöndíj?

- Az ösztöndíj az NKA 2003. évi André Kertész ösztöndíja, amely a pályázatot elnyert fotográfusnak két hónapi párizsi tartózkodást biztosít, valamint egy kiállítást a Párizsi Magyar Intézetben és egyet

a budapesti Mai Manó Házban. Egy évvel korábban ismerkedtem össze Hervével egy - ha van ilyen - szerencsés véletlen folytán. Az ő javaslatát is mellékeltem a pályázati anyagom mellé, amely a *Lucien Hervé közvetlen és közvetett környezete* címet viselte.

- Milyen anyaggal tért haza?

- A két hónap nagyon változatos munkával telt. Egyrészt Hervék lakásában volt módom néhány napot tölteni és fotografálni - mialatt ők Elzászban nyaraltak. Így született meg az anyag „közvetlen” része. Másrészt, mint közvetett környezetet örökítettem meg Párizst. Olyan helyszíneket, amelyeket Hervé is fotografált, olyanokat, amelyek miatt Párizs - Párizs, (Eiffel-torony, Pont Neuf), és számomra érdekes szituációkat - felületeket - részleteket.

- Arra kérem, beszéljen Lucien Hervéről, az Önre gyakorolt hatásáról!

- Hervé rám gyakorolt hatása nagyon erős. Számos mai szempont alapján is korszerű fotográfusnak gondolom. A fényvel - árnyékkal, a formákkal, az arányokkal, a képszerkesztési eszközökkel való bánásmódja bámulatos.

Ösztönzés szóval nehéz is ezt jól szakva önteni. A képeiben egyszerűen lakik valami olyan plusz, talán amilyenbe Salieri beleörült Mozart zenéje hallatán. De örök konkrét, praktikus emléket is tőle. Mindmáig, ha a szememhez emelem a kamerát, eszembe jut a mondása, miszerint: *az egyik legfontosabb fotográfiai eszköz az olló*. És megpróbálom a képkeresőt is minél pontosabban ollóként használni, és már a felvétel pillanatában meghatározni a kép végleges határait.

Fényképészeti sokrétűsége is különlegessé teszi. Hiszen korántsem az a szigorú építészeti fotós volt, amelyet az *Építészet és fénykép* című könyve sugall a felületes olvasónak. Ugyanakkor az architektúrális fotográfiában elfoglalt helyét pontosan jelzi a két tény, hogy Le Corbusier öt választotta — életfogytigalán — épületei megörökítésére, valamint hogy a Getty gyűjtemény még Hervé életében ajánlatot és szert tett erre a teljes anyagra.

Megvallom azt is, hogy számos frissen elkészült képem kapcsán jöttem már rá arra, hogy Hervé ugyanezt az ötletet már jóval azelőtt megcsinálta, mielőtt én megszülettem.

- Milyennek látta földinket, Elkán

Lászlót, akiről oly büszkén szólunk idehaza.

- Hervét nem csupán a kora tette sugárzó bölcsésége. Képein látható páratlan arányérzéke, fekete fehérben is szín pompás gondolkodásmódja, ereje személyiségéből is áradt. A legfáradtabb pillanataiban is felélénkült, amikor hajdani birkózó mecseceiről beszélt, vagy a zene és a fotográfia kapcsolatát elemezte. Utolsó éveiben is element - kerekesszékkel - a New Morning klubba, Archie Sheppet hallgatni. Érdeklődése a művészet, és különösképpen a fiatal művészek iránt fokozott volt. Egy kedves, melegszívű, finom humorú, szerény embert ismertem meg benne, aki egyébként a huszadik század egyik jelentős fotográfiai nagysága volt.

- Az AK 12 Balassi Intézetben bemutatott kiállítás ezen út termése?

- A Balassi Intézet felkérte Szarka Klárát, hogy tizenkét év után szerkesszen egy összegző kiállítást az eddigi egytucatnyi André Kertész-ösztöndíjas munkáiból. Több szempontból is örömmre szolgált ez a megmutatkozási lehetőség. Egyrészt számos olyan kollégával állíthattam együtt ki, akiket igen nagyra tartok. Ugyanakkor 7 év késéssel, a Párizsi Magyar Intézet és a Mai Manó ház helyett először kerülhettek itt falra és váltak láthatóvá azok a képi emlékek, amelyek Lucien Hervé környezetéhez fűznek. Az anyag azóta megfordult Párizsban, Pozsonyban és Prágában, valamint több nyelven jelent meg a katalógusa is.

- A szakirodalom segítségével tekintsük át, honnan indult és hova érkezett Lucien Hervé.

Az Elkán család Hódmezővásárhelyen az Andrassy utca 8. szám alatt lakott.

Elkán László édesapja Elkán Lajos bőrnagykereskedő, városi tanácsos, aki korán meghalt. Édesanyja Ritscher Nelly, aki férje halála után a három gyermeket: Lászlót, Editet és Rudolfot egyedül nevelte föl.

A polgári értékek szerint, a viszonylag jó körülmények között élő család 1918-ban költözik Budapestre. Az anyát ekkor megválasztják a Háztulajdonosok Szövetsége főtítkárnak. Az ifjú Elkán László életére kihatott a családi körülménye, s látva a társadalmi belüli rétegek közötti nagy különbségeket, korán lázadóvá lett. Zenét tanult, birkózott, közben Kassák Munka körébe járt.

SZABÓ PÁL

Kepler álma

Mottó:

„Mi nagyszerű kép tárult fel szememnek!”

(Madách Imre: *Az ember tragédiája* X. szín)

Palástodon túl, –láttam!–, Urániám:
 Nevemben indul csillagaid körül
 találni lakható planétát
 lencse-tükörrel az ürteleszkóp!

Egy óceányi mély Univerzumunk,
 s tudás-sziget csak benne, amit tudunk;
 az ismeretlen hajózva
 egyre növekszik e végtelen: part!

Maholnap is két szonda rovar-rover
 leszállt a Marson, nyújtva ki csápjait
 robotkarokkal, hat keréken,
 küld mifelénk panoráma képet.

Tekintsd jövődet: Emberiség, a Föld
 kihál, megöljük kozmikus otthonunk;
 a Hold az új, a Mars, Titán vagy
 távoli Rendszereket keressünk?

Kevés e nyolc bolygó! A kilencedik
 talán¹ kövesse három egyenletem,
 de negyvenöt fok pályasíkján
 félezer év minekünk, mi ott: egy!

Keress ma társat, nézz fel az Ég felé!
 Jelekre vár vagy intelligenciát
 kutat tudós, kutat közember
 élet után a galaxisokban:

Terád találtam! –Kémlelem arcodat,
 de ismeretlen, mély, ragyogó szemed
 jelére vár e néma szempár
 egymaga: emberiség-magányban.

Kezem, kezéd közt csak nanométerek,
 atomnyi vonzás, mikrovilág-Remény;
 Urániám erőtlen: itt csak
 szem-sugarad szemeim lakója!

1.

Itt eredetileg a „Kevés kilenc bolygó, tizedik, lehet” sor szerepelt. 2006. augusztus 24-én a Nemzetközi Csillagászati Unió a Plutó bolygót visszaminősítette ún. törpebolygóvá. Így hivatalosan a Naprendszer bolygóinak száma nyolcra csökkent.

Tizenkilenc évesen Bécsbe ment közgazdaságot tanulni, azonban hamar rájött, hogy a művészet jobban érdekli. Így rajzot kezdett tanulni. Még 1929-ben Párizsba megy, ahol egy bankban kapott állást. A hamisságot látván kilépett, majd divattervezőként helyezkedett el. Közben bekapcsolódott a szakszervezeti mozgalomba.

Müller Miklós (orosházi születésű), aki szintén Budapestről került Párizsba, akkor már ismert fotós volt. A *Marianne Magazin*nál együtt kaptak megbízást. A feluktatás, szociófotók készítése Müller feladata volt, míg a kísérő szöveget Elkán László készítette hozzá. Ez a találkozás és a közös munka meghatározta az életét.

Müller Miklós a háború elől 1938-ban Algírba ment. Ez évben kapta meg Elkán László a francia állampolgárságot. Úgy dönt, hogy a közös munkát egyedül folytatja. A társától kapott géppel, Müller néven készítette riportjait, s egyre jobban megszerette a fotózást. Megismerkedett a szintén magyar származású Robert Capaval, André Kertésszel, akik nagy hatással voltak rá.

A háború alatt a *VU*, *Match* és *Picture Post*-nak készített fotókat. 1940-ben Dunkerquenél hadifogságba esett. 1941-ben sikerült megszöknie. Grenobleban, az ellenállásban kezdett festeni, majd képeit a Párizsi Őszi Szalonban és más helyeken is kiállították. Itt, az illegalitásban vette föl a Lucien Hervé nevet, melyet élete végéig megtartott művész nevének, s e néven vált világhírű fotóművésszé. 1944-ben visszatért Párizsba, ahol festett és a *France L'Illustration*-nak készített politikamentes művészi fotókat, reklámgrafikákat.

1949-ben ismerkedett meg a modern építészet meghatározó egyéniségével, Le Corbusier-vel, kinek tizenhat évig volt a fotósa, s több mint 18 ezer fotót készített, elkötelezve magát az építész életművének képi újraértelmezésének. Ő dokumentálta a párizsi UNESCO székház építését is. A monumentális épületek részleteinek, a fény és árnyék fotósa, mindig csak az álta-

la fontosnak tartott részletekre koncentrált. Művészi ambícióinak felszínre hozásában felesége, Judith Hervé ösztönözte, aki jól látta Hervé zsenialitását. Több évtizeden át foglalkozott az Eiffel-torony fotózásával, a nehéz fémszerkezet és a toronyóriás légies könnyedségű kisugárzásával. Nagy hatással volt rá a XII. századi cisztercita, Thornet apátság fotózása, melyből album is készült Le Corbusier előszavával. A rendkívüli épületek fotózása mellett az egyszerű, hétköznapi emberek, apró, jelentéktelennek tűnő tárgyak is felkeltették érdeklődését. „*A szépség az utcán hever*” vallotta Hervé. Nem véletlenül, hiszen nála a semmi is jelentőssé vált.

Lucien Hervé világviszonylatban is elismert fotóművész. Számos kiállításán ismerkedhettek meg műveivel, a tárlatlátogató is tapasztalhatta, mennyire igaz az a megállapítás, hogy Lucien Hervé óta az épületfotózás egy teljesen új kategória, más dimenzióba helyezi azt.

Alkotói munkásságát széleskörű elismerés övezi. Lucien Hervé a Francia Becsületrend lovagja, a Párizs Fotó Nagydíj kitüntetettje. 1989-ben kapta meg a Magyar Népköztársaság Csillagrendje kitüntetést.

Fia Rodolf Hervé (1957-2000) szintén fotóművész, kivel közösen készítettek anyagot az Eiffel-toronyról. Közös kiállításukat Magyarországon is láthatták az érdeklődők Székesfehérváron és Hódmezővásárhelyen.

Rodolf Hervé interjú készített édesapjával, melyről Fekete Vali azt mondta: rövid, összefogott válaszok jellemezték. Két művész, kiknek számára az alkotás az élet, az élet az alkotás.

Lucien Hervé 2007. június 26-án, Párizsban hunyt el.

Köszönjük Gáti Györgynek, hogy együtt emlékezhetünk Lucien Hervére. Reméljük, hogy hamarosan találkozhatunk fotóival, melyek által bepillantást nyerhetünk képi világába.

Benák Katalin

Az Andrassy utca eleje (f. CsML Hódmezővásárhelyi Fiókleveletára)